

Szöllősi Tamás

Háromszék turizmusa a koronavírus-járvány tükrében – Visit Covasna Safe Place

Tourism in Transylvania, the Historical Háromszék County in the Light Of The Coronavirus – Visit Covasna Safe Place

ÖSSZEFOGLALÁS

A koronavírus-járvány óriási méreteken sújtotta a turizmust, szinte ellehetetlenítve ennek az ágazatnak a működését, olyan helyzetet teremtett a világban, amely az eddigiekben még nem volt tapasztalható. Az utazási korlátozásokkal, a rendezvények, összejövetelek betiltásával, valamint a karantén bevezetésével a turizmus gyakorlatilag ellehetetlenült, leállt 2020 márciusában és csak hónapokkal később kezdett újjáéledni nagyfokú bizonytalanság mellett. A válság felülírta a turisták utazási kedvét, valamint az iparágban dolgozók terveit is. Az emberek biztonságának fontossága felértékelődött. A *Visit Covasna* csapata a háromszéki turizmus újraindításán dolgozott, ennek része a *Visit Covasna Safe Place* népszerűsítő kampány, mely Háromszéket, mint minőséget, élményt és biztonságot nyújtó turisztikai desztinációt mutatja be. A tanúsítványt olyan szálláshelyek kapták meg, amelyek a biztonságos vendégfogadás érdekében biztonsági előírásokat vezettek be. Ezzel az alkalmazottak egészségének megőrzéséhez, valamint a turisták biztonságos fogadásához járultak hozzá.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: Z30, Z32, Z33

Kulcsszavak: koronavírus, járvány, válság, turizmus, Háromszék

SUMMARY

The COVID-19 pandemic hit tourism heavily, almost completely blocking the activity of this industry, creating a situation never seen before in the world. Travel restrictions, the ban of events and gatherings, the introduction of lockdowns basically stopped tourism in March of 2020 and the industry only started to recover months later, with many uncertainties. The crisis discouraged tourists from travelling and changed the plans of those working in the industry. The security of people became much more important. The team behind *Visit Covasna* worked hard to restart tourism in the historical Háromszék County, launching the *Visit Covasna Safe Place* campaign, which presented Háromszék County as a destination offering quality, experiences and safety. The certificate could be acquired by the establishments which introduced safety regulations in order to protect their guests. This way they helped protect the health of their employees and of their guests.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: Z30, Z32, Z33

Keywords: COVID-19, pandemic, crisis, tourism, Historical Háromszék County

DR. SZÖLLŐSI TAMÁS, PhD hallgató, Nemzeti Közszolgálat Egyetem és a Sapientei Erdélyi Magyar Tudományegyetem közös doktori iskolája (office.szollosit@gmail.com).

BEVEZETÉS

Mivel az utazás elengedhetetlen a turizmus léteéhez, minden olyan tényező, amely akadályozza az utazást, mély hatással van a turisztikai iparra. A világ jelenlegi helyzete egy nagyon jó példa arra, hogy a különböző események a turisztikai ipar törékenységét hangsúlyozzák (Jiang–Ritchie, 2017).

A COVID-19-járvány okozta válság és a korlátozások azonnali hatással voltak a nemzetgazdaságokra, ideértve az idegenforgalmi rendszereket, azaz a nemzetközi utazást, belföldi turizmust, napi látogatásokat és az ágazat legkülönbözőbb szegmenseit, mint például a légi közlekedés, körutazások, tömegközlekedés, szállások, kávézók, éttermek és rendezvények. Az utazási és idegenforgalmi ágazat az egyik leginkább érintett gazdasági ágazat a világjárvány miatt (Shretta, 2020). Az Utazási És Turisztikai Világtanács (WTTC) kutatásai alapján a COVID-19 75 millió munkavállaló közvetlen munkahelyi kockázatnak volt kitéve. A WTTC (2021) mérései szerint a koronavírus-világjárvány széles körű hatása miatt az utazási turizmus ágazatban naponta megdőbbszámú, egymillió munkahelyet veszítettek el. Marinko Škare és társai (2021) szerint a nemzetközi mobilitás folyamatos korlátozása következtében az utazási és turisztikai ágazat közel 4,5 billió USD veszteséget szenvedett el, a globális GDP-hez való hozzájárulása 2019-hez képest 49,1%-kal csökkent, és 2020-ban már csak 4,7 billió USD-t ért el: a világgazdaság 3,7%-os GDP-csökkenéséhez képest. A karanténidőszak hatására a nemzetközi és a belföldi turizmus hetek alatt rohamosan visszaesett.

A járvány olyan dolgokkal szembesít minket, amelyeket korábban lehetetlennek gondoltunk: a világ leállt, az országok lezárták határaikat, otthonainkba szorultunk és bizonytalan jövő előtt állunk, még akkor is, hogyha a fertőzést legtöbbször túléljük, a gazdasági válság bekövetkezik (Zizek, 2020).

Korábbi tanulmányok (McKercher–Chon, 2004) kifejtik, hogy a járványokra adott reakciók a különböző turisztikai desztinációk ösz-

szemlálásának az okai, és jelentősen befolyásolhatják a turisztikai keresletet. Bár bizonyos országok viszonylag sikeresen képesek megfékezni a járvány kiterjedését, a gazdasági visszaesést ők sem tudják kikerülni. Ez a hatás az idegenforgalmi ágazatot érinti a legjobban, és ennek javításához gondosan megtervezett stratégiára van szükség (Yeh, 2020).

Az elmúlt évek trendjét követve a nemzetközi turizmus évente 6%-os növekedést produkál (UNWTO). 2020-as előrejelzés szerint több mint 1,4 milliárd ember utazik nemzetközileg, és ez 3,3%-kal járul hozzá a globális GDP-hez. Csak az Európai Unióban több mint 13 millió ember élvezi az utazás előnyeit¹ és mintegy 3,6 millió ember közvetlenül dolgozik az iparágban. A járvány kezdetével a 2020-as előrejelzések irreálisá váltak és ingadozni kezdtek a számok, hiszen az idegenforgalmat minden helyi, nemzeti vagy nemzetközi döntés közvetlenül befolyásolta. Figyelembe véve az instabilitás okait, az ágazatban dolgozó emberek anyagi függőségét és a járvány összefüggéseit, láthatjuk, hogy a leginkább érintett terület és a válság kimenetele közvetlenül érzékelhető. 2020 áprilisában az UNWTO becslése szerint a veszteség elérte a 450 milliárd dollárt, ami a tervezett összeg több mint fele, a Statista² szerint 730 milliárd dollárról beszélhetünk (Baba et al., 2020).

A világjárvány hatása az egész világon gazdasági szempontból súlyos volt, az egészségügyi hatások korlátozottsága az országok kormányai által a járvány felszámolása érdekében alkalmazott radikális gazdasági intézkedésekkel is magyarázható, ezért a világjárvány munkaerő-piaci hatásainak tanulmányozásának fontossága éppen ezekben az elrendelt intézkedésekben rejlik. (Radulescu et al., 2020) Ennek a cikknek a célja, hogy bemutassa, ezen megváltozott helyzet milyen hatásokat gyakorolt a turizmusra Romániában és ezen belül Háromszéken, és felmérje, értékelje azon lépéseket, amelyeket a helyi hatóságok tettek, annak érdekében, hogy segítsék az ágazatot és a lehető legjobb helyzetbe hozzák a korlátozások feloldását követő időszakra. Vizsgáljuk, hogy hogyan próbálták

az illetékesen talpra állítani Háromszék turizmusát. Kovászna megye tanácsa a Kovászna Megye Turizmusáért Egyesület révén olyan kampányt indított el, amely elsőként ismerte el azon helyeket, akik biztonságos helyként működhetnek a korlátozások feloldása után, ez a kampány bejárta a teljes román sajtót és a turisták figyelmét Háromszékre összpontosította.

A COVID-19 JÁRVÁNY

Az új koronavírus okozta járvány 2019 decemberében tört ki a kínai Vuhan városban. Az első eset után a fertőzés világszerte elterjedt, ami miatt az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 2020. március 11-én világjárványt (pandémiát) hirdetett. Romániában 2020. február 26-án regisztrálták az első megbetegedést.

Az országban a járvány Nyugat-Európához hasonlóan alakult. Az első romániai esetnél már előfordultak esetek a nyugat-európai országokban: Olaszország (323 eset), Franciaország (14 eset), Németország (18 eset), Nagy-Britannia (13 eset), Spanyolország (7 eset). A román hatóságok a vírusnak a lakosság körében történő elterjedésének korlátozása, a járvány kordában tartása, valamint a kórházak túlterhelésének elkerülése érdekében szükségállapotot vezettek be 2020. március 15-én. Két nappal később bezárták az éttermeket, szállodákat és betiltották a beltéri rendezvényeket, csak a kültéri rendezvények voltak engedélyezve, maximum 100 fővel. Március 21-én katonai rendelettel bevezették az éjszakai kijárási tilalmat, majd március 24-én a teljes kijárási tilalmat. A rendkívüli állapot május 14-én ért véget, ami után veszélyhelyzet állt fent az országban, ezáltal csökkentve a korlátozásokat. A járvány kordában tartása nagymértékben a lakosság hozzáállásától, a fennmaradt korlátozásoktól, valamint a hatóságok által javasolt személyi és kollektív védelmi intézkedésektől függött.

A járvány okozta számos korlátozó intézkedés és a gazdasági válság gátolta a nemzetközi kereskedelmet, a külföldi tőkebefektetéseket, a szolgáltatások exportját, beleértve a turizmust is (Varga, 2020), azaz nemzetközi utazások, bel-

földi turizmus, egynapos látogatások és olyan sokféle szegmens, mint a légi közlekedés, körutazások, tömegközlekedés, szállás, kávézók és éttermek, rendezvények, fesztiválok, találkozók vagy sportesemények. A világjárvány minden országban és közösségben megzavarta az életet, és a 2020-as globális gazdasági növekedést negatívabban befolyásolta, mint az elmúlt közel egy évszázadban bármikor. Mérések szerint a vírus a globális gazdasági növekedést 2020-ban 3,2 százalékos éves ütemben csökkentette. A globális kereskedelem a becslések szerint 2020-ban 5,3 százalékkal esett vissza. Mivel a válság következtében a nemzetközi légi közlekedés gyorsan lelassult és sok ország utazási tilalmat vezetett be, határokat zártak le, valamint karanténidőszakot vezettek be, a nemzetközi és bel-földi turizmus hetek alatt rohamosan visszaesett (Gössling, 2020). Az óceánjárók a legrosszabb szcenáriókba kerültek. A Diamond Princessel kezdődően 2020. február 1. és március 26. között legalább 25 óceánjáró erősítette meg a fertőzést a fedélzetén (Mallapaty, 2020). Március végén tíz hajó maradt a tengeren és nem talált olyan kikötőt, amely lehetővé tette volna számára a kikötést. A tengeri, idealizált biztonságos környezet (Cordemeyer – Ppathanassis, 2011) csapdává vált, több ezer utas várta karanténban a fülkékben a hazatérés reményét.

A tavasz folyamán a turizmus gyakorlatilag megszűnt. Az idegenforgalom visszaesése kihatott a turizmus és vendéglátás minden szegmensére, területileg a turisztikai vonzerővel rendelkező régiókban csapódott le leginkább. A lemondott események, a bezárt szálláshelyek, illetve a turisztikai nevezetességek látogatásának korlátozása azonnal érzékelhetővé vált más szektorokban is, mint a vendéglátás. Az éttermeket is be kellett zárni, bár aki tehetett házhoz szállításra áttérve tovább folytatta működését. Ezt követően elbocsátásokról és csődökzei állapotokról lehetett olvasni a sajtóban.³ A vendéglátás és az utazási ágazatot érintette talán a leg súlyosabban, az órabéres munkavállalóknak lehetségesen pusztító nehézségekkel kell szembenéznük. A Marriott International (körülbelül 174 000 alkalmazott) több tízezer dolgozót

készül szabadságra küldeni (Bomey, 2020). A járvány nemzetközi torzulásokat hozott a vendéglátóiparba, és jelentős visszaesést okozott az európai szállodapiacra (Nicola, 2020).

A nagy légitársaságok, mint a Scandinavian Airlines⁴, Singapore Airline⁵, vagy az utazásszervezők, mint a német TUI⁶ tíz millió dollárt kértek állami támogatásként. A Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (2020) jelentése szerint a COVID-19 2020 végére az üléshely-kapacitás 71%-os csökkenéséhez és világszerte mintegy 1,5 milliárd utas elvesztéséhez vezetett, ami jól példázza a járvány bizonytalan jellegét és hatásait a légitársaságok üzletmenetére, illetve a légitársaságok és repülőterek számára támogató szolgáltatásokat nyújtó számos cég pénzügyi helyzetére. (Amankwah et al., 2021) Amint azt Walsh (2020) megállapította, a kis- és nagyvállalatok a koronavírus hatásainak áldozatául estek, ugyanakkor a járvány „rekordot döntött az úgynevezett megacsoportok tekintetében”

A járványok és az utazás kapcsolata központi szerepet játszik az egészségbiztonság és a globális változás megértésében (Burkle, 2006). Több tanulmány foglalkozik az idegenforgalmi kutatásokkal, de ez idáig a vilá járványok rendszer szintű hatásait nem értékelték ugyanúgy, mint a globális klímaváltozás lehetséges hatásait. Ezen tanulmányok nem összpontosítottak a kihívásokra és a sebezhetőségre. Számos tanulmány kimutatta a légi közlekedés szerepét a felső légúti megbetegedések terjedésének gyorsításában (Brown, 2016). A 21. században a növekvő járványveszély fő okai a következők: gyorsan növekvő és mozgékony világnépesség, urbanizációs trendek és az emberek koncentrációja, iparosított élelmiszer-termelés és a globális közlekedési hálózatok. Peeri és társai (2020) kimutatták, hogy a COVID-19 a fokozódó globalizáció miatt gyorsabban terjedt, a modern közlekedési rendszerek megjelenése fokozta az emberi érintkezést, mivel az utazók fizikai közelsége lehetőséget biztosít a vírus terjedésére. Wu és kutatótársai (2020) azzal érveltek, hogy a járvány kitérőse a kínai újév kezdetére esett és a vasúti utazások megnövekedett száma lehetővé tette a vírus gyors terjedését.

A világ számos járvány élt át az elmúlt évti-

zedekben, de egyiknek sem volt hasonlóan nagy következménye a világgazdaságra, mint a COVID-19-járványnak. Ez a vírus nem olyan fertőző, mint más betegségek (pl. kanyaró) és nem is annyira halálos, mint az Ebola, de a tünetek jelentkezése előtt az emberek már terjesztőkké válnak. Emiatt a tünetmentes emberek könnyen továbbadják a fertőzést, mielőtt tudnának a betegségről (Gössling, 2020). Mivel a legtöbb szálloda bezárt, vagy jelentősen lecsökkent a forgalma, a 2020-as iparági bevételek jelentősen csökkentek. Korinth (2022) kutatásából láthatjuk, hogy azon országok esetében, amelyek a turisták száma alapján 2019-ben az első tíz között helyezkedtek el, a turisztikai bevételek több mint 76,23%-kal csökkentek 2020-ban az előző évhez képest. A COVID-19-járvány következtében viszonylag a legjobb helyzetben lévő országok az Európa középső és nyugati részén fekvő államok voltak (köztük Lengyelország 41,6%-os és Ausztria 27,9%-os csökkenéssel 2020-ban az előző évhez képest) A különböző járványügyi korlátozások a 2021-es évben is érvényben voltak. Ahogy a kutatók előre jelezték, elsőként a belföldi piacok fellendülése várható. Minden kormány egyénileg döntött, hogy hogyan oldja fel a lázárásokat. Számos újrainítási stratégia a vírus lassítás érdekében szakosított megközelítést alkalmazott. Továbbá, a legfontosabb egészségügyi alapelvek figyelembevételével, beleértve a társadalmi távolságtartás fenntartását, a tesztelési képességet, a folyamatban lévő vakcinakísérleteket és az egészségügyi rendszerek támogatását, a társadalmak biztonságosan ki tudtak nyílni a lezárásokból (Griffin, 2021).

A JÁRVÁNY LEFUTÁSA ÉS ALAKULÁSA ROMÁNIÁBAN

A koronavírus-járvány mély gazdasági válságot okozott, nemcsak Romániában, hanem egész Európában, sőt az egész világon. Elsősorban a könnyűipar (textil-, bőr- és cipőipar) került nehezebb helyzetbe, hiszen ezen termékek vásárlását a fogyasztók válsághelyzet idején könnyen el tudják halasztani, szemben az élelmiszer-, ital- vagy gyógyszeriparral. Hasonló problémák voltak az

autó- és szórakoztatóiparban, valamint a turizmusban. A könnyűipar már a koronavírus-járványt megelőzően is nehezebb piaci helyzetben volt, hiszen itt jellemző, hogy a munkaerő költsége a vállalatok költségstruktúrájában viszonylag magas. Ezek a vállalatok többnyire globális nagyvállalatoknak szállítottak be, vagy valamelyik multinacionális vállalat helyi leányvállalataként működtek.

A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Karának kutatócsapata (a COVID-19 – Romanian Economic Impact Monitor – A koronavírus-járvány hatásai a román gazdaságra: tények és előrejelzések⁷ projekt által) folyamatosan vizsgálta a pandémia hatását a romániai gazdaságra vonatkozóan.

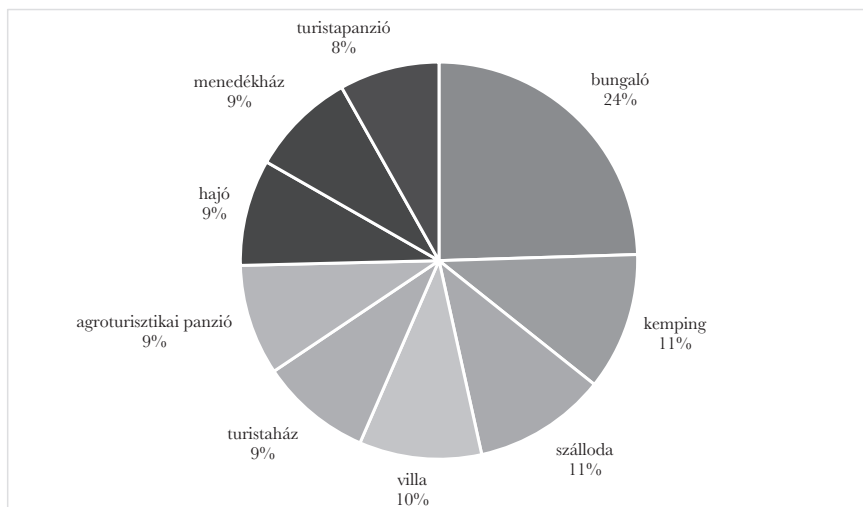
Az első 200 nap eredményei tekintetében az országban 2,04 millió tesztet végeztek, amelyből 103495 eset volt pozitív, és 43025 a gyógyult esetek száma, míg 4163 ember meghalt.⁸ A román gazdaság visszaesése már az első trimeszterben érzékelhető volt, ám az igazi visszaesés a második trimeszterben következett be, amikor 12,3%-os volt az első trimeszterhez képest és 10,5%-os a 2019-es év hasonló periódusához képest – mutatnak rá a BBTE kutatói. A legnagyobb visszaesését a turizmus és vendéglátóipar, valamint a kulturális, művészeti és egyéb szolgáltatások

szenvedték el. 2023 januárjáig – 1047 nappal az első eset után – az országban több mint kétmillió megerősített esetet tartottak nyilván, amelyből több mint 60 ezer volt halálos, az átlotszág elérte a 36,9%-t (az első oltással), a 2022-es éves költségvetési hiány 6,6%, az infláció 16,8% volt.⁹

A világjárvány román turizmusra gyakorolt hatása a statisztikákban is megmutatkozik: A turisztikai desztinációk által regisztrált érkező turisták száma 2020 júniusában 74,5%-kal csökkent 2019 júniusához képest (334.000 látogatóra), míg a vendégéjszakák száma 76,5%-kal esett vissza.¹⁰ A külföldi turisták száma 68,7%-kal esett vissza, míg a romániai turisták külföldre való utazása 68,1%-kal. Júniusban, 96,1%-a a turistáknak belföldi volt, míg 3,9%-a külföldről érkezett. A külföldi turisták tekintetében 86,2% az EU államaiból érkezett.

Az utazások átlagos időtartamát figyelve megállapítható, hogy a turisták 2,1 napot töltöttek el (úgy a belföldi, mint a külföldi turisták). A legtöbb turista a bungalókat részesítette előnyben (33,7%), majd a kempingeket (15,4%), szállodákat (14,9%), villákat (13,7%), turistaházakat (12,5%), agroturisztikai panziókat (12,4%), hajókat (11,9%), menedékházakat (11,8%), valamint a legkevesebben a turista panziókat (11,2%).

1. ábra: A turisták által előnybe részesített szállások 2020-ban

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Román Statisztikai Hivatal adatai alapján. 2020-as adatok.

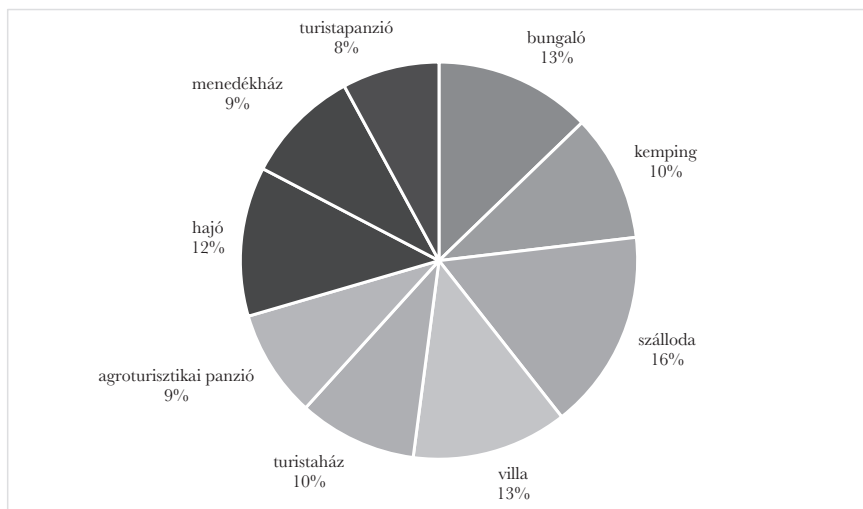
A külföldi turisták határátlépését tekintve 2020 júniusában 409 ezer főt regisztráltak, amely 68,7%-os visszaesést jelent 2019 júniusával szemben.

2021-ben országos szinten megfigyelhető, hogy az érkezések száma kezdett visszaállni a járvány előtti időszakra, a szálláshelyeken összesen 9.276.700 személyt regisztráltak, ami 46,4%-os növekedést jelent 2020-hoz képest. Az összes érkezés 90,9%-át a belföldi turisták, míg 9,1%-át a külföldi turisták képezték. A szálláshelyeken 2021-ben regisztrált vendégéjszakák száma 20.653.100 volt, ami 43%-os növekedést jelent 2020-hoz képest. 2021-ben a vendégéjszakák teljes számából 91,1%-ot tett ki a román turisták vendégéjszakáinak száma, míg 8,9%-ot a külföldi turistáké. Ami a külföldi turisták érkezését és a vendégéjszakák számát illeti, a legnagyobb arányt az Európából érkezők tették ki, 78,4% valamint 76,7%.¹¹ Az előző évvel szemben a legtöbb turista a szállodákat részesítette előnyben (32,1%), majd a bungalókat (25,2%), a villákat (25%), a hajókat (24,3%), a kempingeket (20,4%), a turistaházakat (19,9%), a menedékházakat (18,6%), az agroturisztikai panziókat (17,3%), valamint a turistaházakat (15,6%).

A TURIZMUS ÁTALAKULÁSA

A koronavírus új kihívásokat hozott a világ turizmusába, hiszen a járvány terjedése miatt hozott intézkedések szinte teljesen ellehetetlenítették az utazásokat. Ez alapvetően megváltoztatta a turisták lehetőségeit és döntéseit. Az utazási igény nem tűnt el, a karantén okozta bezártság miatt erősödött is, az emberek továbbra is vágytak az utazásra, az új helyek megismerésére és felfedezésére – de másként teszik, mint ez idáig történt. A turizmus kialakulásának és fejlődésének alapfeltétel a biztonság. A turisták a nyugodt, békés (azaz biztonságos) célállomásokat részesítik előnyben. Amennyiben egy turisztikai desztináció nem tudja a látogatók biztonságát garantálni, akkor a többi feltétel megléte esetén sem tekinthető versenyképesnek (Csapó–Törőcsik, 2019). Raffay (2020) vizsgálta a koronavírus-járvány fogyasztói döntéseit, úgy találta, hogy a járvány teljes mértékben felülírta a turisták utazási terveit, a biztonság volt az alapvető befolyásoló tényező, emiatt a saját otthon bizonyult a legbiztosabbnak, vagy a saját nyaraló. Rámutatott, hogy a nyaralók iránti kereslet megugrott 2020 tavaszán.

2. ábra: A turisták által előnybe részesített szállások 2021-ben

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a Román Statisztikai Hivatal adatai alapján. 2021-es adatok.

A legtöbb turista inkább a saját autós utazást választotta, hiszen itt minimalizálni lehetett a kapcsolatot az idegenekkel. A vasúti, buszos, hajós, illetve repülő utazások tekintetében sokakban megingott a bizalom.

A belföldi turizmus felértékelődött a járvány hatására, hiszen ezen célpontok olcsóbbak, illetve maga az utazási költség is alacsonyabb. Az utazási szabályozások (teszt, karantén, határzár), mind-mind elősegítik, hogy az utazni vágyók a helyi desztinációkat létesítsék előnyben. Ahogy az utazásnál is kerüljük a vásárlók a tömeget és a sok emberrel történő kényszerű érintkezést, úgy a lehetőségekhez mérten igyekeznek a szállást is úgy megoldani, hogy minél kevesebb legyen a kontakt az ismertelenekkel, emiatt a kisebb vendéglátóhelyek, agroturisztikai panziók nagy előnyre tehetnek szer a szállodákkal szemben.

A járvány legerősebben a hagyományos tömegturizmust érintette, ugyanakkor az alternatív utazási formák – amelyeknél eleve kisebb az utasszám és kevesebb fizikai kontaktus volt jellemző – népszerűsége növekedhet. Az olyan turisztikai termékek, ahol könnyebb megoldani a fizikai távolságtartást és az nem megy az élmény rovására, sőt javítja az utazás minőségét, várhatóan népszerűbbek és az összes utazáson belül arányaikban jelentősebbek lesznek. Ilyenek a kerékpáros turizmus, az aktív turizmus egyéb formái, a falusi/vidéki turizmus, a gyógyturizmus, az ökoturizmus stb. (Raffay, 2020).

Manapság az utazók egyedi élményekre vágnak. A Covid-19-járvány hatására ez a tendencia erősödik. Az utazási szokások és az utazók kulturális hozzáállásának megváltozása miatt, valamint a pandémia-veszélyből fakadó biztonsági előírások következtében az egyéni utazások biztonságosabbak lesznek, mint a tömegturizmus keretében megvalósulók. A turizmus e formájában a távolság is tartható, míg ez egy csoportos utazás során, vagy egy resort szállodában kevésbé megvalósítható. A turisták először belföldön töltik a nyaralásukat, amíg helyreáll a nemzetközi utakra vetett bizalom, majd a tapasztalatok szerint a szomszédos országokba utaznak.

A Turisztikai Világszervezet (UNWTO) ajánlása alapján a desztinációknak el kell végezniük a közegészségügyi helyzeten alapuló kockázatértékelést, és az érdekelteket teljeskörűen tájékoztatniuk kell. Megbízható és könnyen hozzáférhető információkat kell nyújtani a protokollokról, nemzeti és helyi szabályokról és a legfontosabb egészségügyi kontaktokról, vagy a marketingkommunikációban előtérbe helyezni a fizikai távolságtartást lehetővé tevő termékeket, mint a vidéki turizmus, ökoturizmus, aktív turizmus¹².

HÁROMSZÉK TURIZMUSA

Székelyföld turisztikai kínálata az elmúlt években nem túl nagy csinnadrattával, de annál határozottabban újul meg – a kulturális vonzerőket, nemzeti nagyjaink emlékhelyeit vagy a jól bejárattott természeti látnivalókat egyre-másra egészítik ki új attrakciók és minőségi szolgáltatások (Székelyföldi turizmus 2.0)¹³. A háromszéki önkormányzat által 2008-ban létrehozott Kovászna Megye Turizmusáért Egyesület célja a turizmus fejlesztése a megyében, a turisztikai struktúrák, keretrendszerek létrehozása, a turisztikai fejlesztési politikákra vonatkozó javaslatok kidolgozása, az idegenforgalom támogatása, finanszírozások bevonása, reklámanyagok készítése, turisztikai szolgáltatások nyújtása, gasztro- és egyéb kulturális-, turisztikai rendezvények szervezése, kiállításokon való részvétel, a megye turisztikai potenciáljának növelése, Turisztikai Információs Központok létrehozása, az idelátogatok, valamint a vendégéjszakák számának növelése.¹⁴

Háromszék a kúriák földje

Háromszék az a hely Székelyföldön, ahol a legtöbb nemesi kúria található, így méltán viseli a „kúriák földje” megnevezést. A régióban több mint 160 kúria, nemesi és kisnemesi udvarház, valamint kisebb méretű kastélyok is találhatóak, amelyek a történelem során többször alakultak az akkori kor divatja szerint, így találunk reneszánsz, barokk, klasszicista stílusjegyeket is,

3. ábra: A kúriák földje – Háromszék

Forrás: <https://visitcovasna.com/hu/places/kuriak-foldje-txgcj-jh38wunw>.

amelyek a helyi népi építészettel ötvöződnek, ezáltal egyedi formavilágot hoznak létre, így az idelátogató igazi kuriózumokkal találkozhat. „Habár a XX. század nehéz időszakaiban több kúria elpusztult, napjainkban mégis számos háromszéki településen maradtak fent igényesen felújított vagy épp restaurálásra szoruló, műemléknek nyilvánított kúriák és udvarházak. A legrégebbi ilyen építészeti emlékek XVII. századiak, de későbbi korok stílusváltozásai is fellelhetőek rajtuk.”¹⁵

Háromszék a borvíz nagyhatalom

„A Keleti-Kárpátok vulkanikus vonulata mentén, így Háromszéken is, százával vannak jelen igen magas ásványi anyag tartalmú vizek, melyek a törésvonalak mentén jutnak a felszínre. Ezek az ásványvizek (vagy borvizek, ahogy Székelyföldön nevezik) ivóvízként, gyógyvízként vagy fürdőként hasznosulnak.”¹⁶ Többféle színben, ízben, valamint kémiai összetételben lehet

őket megtalálni. Felhasználási módjukat tekintve is többféleképpen lehetnek: használhatjuk belső fogyasztásra, frissítő ivóvízként, bizonyos források vizét palackozzák is, de különböző panaszok esetén fürdővízként fejtük ki jótékony hatásukat. A gyógyturizmusban a vizek mellett a mofetták (CO₂ kigőzölgések) is nagy szerepet játszanak.

Visit Covasna applikáció

Kovászna megye hivatalos turisztikai mobilalkalmazása, amely iOS és Android kompatibilis. Az alkalmazás tartalmazza a turisztikai célpontok felsorolását, eseménynaptárt, hasznos információkat szálláshelyekről, éttermekről, illetve a megye egyéb turisztikai szolgáltatásairól. A mobiltelefonon használható, háromnyelvű, ingyenesen letölthető applikáció három célt is szolgál: egységes turisztikai adatbázist tartalmaz, Kovászna megye mint úticél megjelenik a mobilalkalmazások között, valamint digitális idegenvezetésre is használható.

4. ábra: Borvízforrások Háromszéken

Forrás: <https://visitcovasna.com/hu/places/haromszek-a-borviznagyhatalom-2pcjfwxyorj-g>

Háromszéki turizmus – járványidőszak

Ahogy a világon mindenütt, 2020 tavaszán a COVID-19-járvány ellehetetlenítette a turizmust Kovászna megyében is, a március- áprilisi hónapokban a foglalások száma a nullához közelített. A téli időszakban megemelkedett a regisztrált turisták száma a megyében, 30%-kal több turista érkezett, mint 2019 hasonló időszakában, ám a járvány és az azt megelőző rendeletek ellehetetlenítette a turizmusban dolgozók munkáját. A rendezvények elmaradtak, az utazások száma is lecsökkent, így voltak olyan létesítmények, amelyeknek be kellett zárniuk. Ezekben az időkben a turizmusban résztvevő vállalkozók próbálták kihasználni lehetőségeiket, folyamatos kommunikációt folytattak a potenciális turistákkal, brand építéssel foglalkoztak, illetve virtuális túrákat szerveztek.

Románia kormánya egy 75%-os technikai munkanélküliséggel támogatta a turisztikai

szektort, továbbra is kibocsájtotta a vakációs jegyeket és ezeknek érvényességét meghosszabbította, illetve a szükségállapot idejére a vendéglátóipari egységek számára eltörölték a terület és épületadó befizetését. 2022. március elején Romániában megszűnt a veszélyhelyzet, eltörölték a korlátozásokat, a vakációs jegyek továbbra is kötelező juttatásnak számítanak a közsférában, amellyel a belföldi turizmust támogatják.

Visit Covasna – Safe Place

Az intézkedések enyhítése után az élet újraindult, a vállalkozók, a polgárok és a turisták örömeire. Ez jó lehetőséget biztosított arra, hogy a megye sikeresen versenyezzen más úti célokkal, és a térsége jellemző, vonzó látványlók népszerűsítésével jelentős piaci részesedést szerezzen. A Kovászna Megye Turizmusáért Egyesület a korlátozások feloldása után egy

5. ábra: Visit Covasna applikáció – online reklámbanner

Forrás: https://comi.cname.ro/451_338/turism/laszlo-endre-cci-covasna-campania-visit-covasna-safe-place-impact-pozitiv-asup-ra-turismului/mediaPool/u53001H.jpg

átfogó népszerűsítő kampányt indított, amivel a belföldi turisták figyelmét irányították a háromszéki turisztikai kínálatra. A kampány a Visit Covasna – Safe Place nevet viselte, amely a megyét minőséget, élményeket és biztonságot kínáló úti célként mutatta be. Mivel az országban a turizmus mindenhol leállt, így Kovászna megye hasonló előnyökkel indult a turistákért folyó harcban, mint az ország többi régiója. A járvány hozadéka az volt, hogy felértékelődött a belföldi turizmus, ezt lehetőségként kellett kihasználni és megtenni mindent egy-egy desztináció népszerűsítéséért.

Háromszéken egy országos szinten elsőként bevezetett tanúsítvánnyal indították újra a turizmust. A Visit Covasna – Safe Place bizonylatot olyan turisztikai egységek kaphatták meg, amelyek egy jól kidolgozott kritériumrendszer alapján megtették a kormány által is javasolt óvintézkedéseket a koronavírus-járvány terjedése ellen, ezzel próbálták visszanyerni a turisták bizalmát és Háromszékre csábítani őket.

Májusban kezdődött el a turizmus biztonságos folytatását célzó, széleskörű kampány előkészítése Kovászna megyében. A program keretében a Visit Covasna képviselői meglátogatták az összes egységet, amely a turisztikai tevékenysége folytatását tervezte, és azok, amelyek különféle óvintézkedéseket vezettek be a járvány terjedése ellen, tanúsítványt kaptak és megjelölték őket a Visit Covasna Safe Place logóval. Ezek az

óvintézkedések hasonlóak a kormány által javasoltakhoz, ugyanakkor a Visit Covasna Safe Place státusának megszerzése nem mentesítette az érintett szolgáltatókat a törvény által előírt rendelkezések alkalmazása alól. 2020. június 5-én a Sepsiszentgyörgyhöz tartozó Sugásfürdőn indították el a kampányt, és adták át az első tanúsítványt, amelyet a Görgő Panzió kapott meg. Az eseményen részt vett Corina Martin, a Turizmusfejlesztési Egyesületek Szövetségének elnöke, valamint Rázvan Pascu turisztikai marketingtanácsadó.

6. ábra: Visit Covasna Safe Place tanúsítvány logója

Forrás: <https://visitcovasna.com/ro/places/visit-covasna-safe-place>

A kiegészítő intézkedések, amiket a Kovászna megyei szállásegységeknek javasoltak bevezetésre, hozzájárultak, hogy a turisták megfelelően biztonságos körülmények között töltsék a szabadságukat, ugyanakkor az alkalmazottak egészségügyi védelmét is biztosították. „Ezekkel az intézkedésekkel a turisták figyelmét Háromszékre irányították, hangsúlyozva azt, hogy a megyében található szálláshelyek nemcsak biztonságos körülményeket nyújtanak, de egyedi minőséget és élményt is.”¹⁷

A tanúsítvány megszerzéséhez az alábbi kritériumoknak kellett megfeleljenek a szállásegységek: a főrész részleges értékesítése, a jelentkezési űrlap online kitöltése, fertőtlenítő belépőszőnyegek használata, a testhőmérséklet mérése érkezéskor vagy a wellness-részlegbe való belépéskor, kéztisztítószer használata, maszkok és kesztyűk viselése, gyakori fertőtlenítés a közös helyiségekben, rövid időközönkénti szellőztetés, fokozott figyelmet fordítva a közös helyiségek gyakori fertőtlenítésére, lehetőség biztosítása az ételek kiszolgálására szobaszerviz módban, valamint az 1,5 méteres társadalmi távolság tiszteletben tartása.

A múzeumok esetében a kritériumok a következők voltak: az egy idejű látogatók számának csökkentése (a csoportok méretének csökkentése, illetve több csoportba való fölosztása, egy-egy 10 ember tartózkodhatott a kiállítóterekben), fertőtlenítő szőnyeg elhelyezése, látogatók testhőmérsékletének mérése, kézfertőtlenítők kihelyezése a látogatók számára, maszkviselés, közösségi terek gyakori fertőtlenítése, gyakori szellőztetés, 1,5 méteres társadalmi távolságtartás tiszteletben tartása.

A kampány keretében július végén tíz népszerű romániai blogger, vlogger, újságíró és televíziós szakember látogatott Háromszékre a Kovászna Megye Turizmusáért Egyesület meghívására. A megyei turizmus fellendítése és népszerűsítése céljából megszervezett kirándulás alkalmával a véleményformálók ellátogattak a megye több nevezettségéhez, megismerkedtek a helyi hagyományokkal, valamint különböző programokon vettek részt. A résztvevők a tanulmányút során saját média felületeiken

népszerűsítették Háromszékot a belföldi turisták számára, hiszen ezen szereplők ajánlásai segítettek abban, hogy minél többen válasszák úticélként ezt a térséget.

A „biztonságos hely” tanúsítványt szálláshely kategóriában 78 egység kapta meg, továbbá 48 étterem és kávézó, valamint 4 múzeum. A meghívott véleményformálók médiafelületein kívül a romániai sajtóban (tv, online és írott) román és magyar nyelven egyaránt központi helyzetet kapott a kampány.

EREDMÉNYEK

A Romána Statisztikai Intézet minden évben gyűjt információkat a turizmust érintő főbb mutatókra (szálláshelyek száma, vendégéjszákák száma, érkező turisták stb.) vonatkozóan. Ezeket a statisztikai adatokat az 5 ágyas vagy annál nagyobb kapacitással rendelkező szálláshelyektől gyűjtik be, kivéve azokat, amelyek tevékenységes felújítás vagy a szálláshelykapacitás és/vagy besorolás kategória jelentős módosítása miatt szünetelnek. A kiadó lakások, szobák nem szerepelnek a felmérésekben.

Az adatok forrását illetően a következő pontosításokat kell figyelembe venni: turistaszállás olyan épület vagy létesítmény, amely állandó vagy idejnyelleggel turistáknak szállást és egyéb szolgáltatásokat nyújt. A turistavillák, bungalók és turistavendégházak épületenként különálló turistaszállásnak minősülnek, még akkor is, ha több villában, bungalóban vagy vendégházban közös a recepció. Nem tartoznak a turistaszállás funkciójú szálláshelyek közé:

- kollégiumok, bentlakásos iskolák a tanév során;
- kórházi létesítmények (a szanatóriumok kivételével);
- hálókocsok;
- laktanyák, munkásszállók, öregotthonok és gyerekotthonok.

Kovászna megyébe érkező turisták száma 2020-ban

Ebben a pontban, a Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment Klaszter segít-

ségével összegyűjtöttük azokat az adatokat, amelyeket a Romániai Statisztikai Hivatal a rendelkezésükre bocsájtott. A kutatásban azon a szálláshelyeket vizsgálják, amelyek rendelkeznek a Vállalkozási és Idegenforgalmi Minisztérium által kiadott érvényes besorolási tanúsítvánnyal. A turista érkezését a szálláshelyek akkor rögzítik, amikor a vendéget nyilvántartásba veszik, vagyis megtörténik a check-in. Minden egyes szálláshelyen turistaként csak egy érkezést számítanak, függetlenül a folyamatos tartózkodásból eredő vendégéjszakák számától. A külföldi turisták nyilvántartásba vétele a származási ország szerint történik.

A statisztikai intézet, a 1228/2005-ös, „a szálláshely-szolgáltatással rendelkező szálláshelyek látogatottságára vonatkozó statisztikai felmérés módszertanának megállapítása érdekében” elfogadott rendelet, valamint az 692/2011/EU, az Európai Parlament és a Tanács „a turizmusra vonatkozó európai statisztikákról” szóló rendelete alapján havonta elektronikusan, webportálon keresztül vagy önregisztrációval bekéri az adatokat, a legalább 10 férőhelyes kapacitással rendelkező turistaszállások tulajdonosától vagy üzemeltetőjétől. Országos szinten ez 6000 létesítményt jelent.

1. táblázat: Kovácszna megyébe érkező turisták száma 2020-ban, havi bontásban, szálláshely típusa szerint

Hónap	Megye összesen	Szállodák	Motelek	Villák	Menedék házak	Panziók	Agroturisztikai panziók
Január	9671	6361	67	699	86	829	1430
Február	8328	5734	60	60	25	588	1145
Március	2399	1602	-	132	20	189	427
Április	-	-	-	-	-	-	-
Május	393	138	.	-	-	71	173
Június	2664	1722	63	212	43	383	1143
Július	8796	5704	142	538	83	707	1034
Augusztus	13472	8039	129	831	94	1000	2630
Szeptember	10925	7252	76	459	48	771	1796
Október	8911	6105	38	397	23	623	1556
November	6470	4102	35	280	19	561	1312
December	5625	3394	66	199	32	539	1186
ÖSSZ	78654	50153	676	4332	473	6261	13832

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

2. táblázat: Kovácszna megyébe érkező turisták száma 2020-ban, 2019-hez viszonyítva

2019	136530
2020	78654
DIF 2020/2019 %	- 42.39

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

3. táblázat: Kovászna megyei vendégéjszakák száma 2020-ban, havi bontásban, szálláshely típusa szerint

Hónap	Megye összesen	Szállodák	Motelek	Villák	Menedék házak	Panziók	Agroturisztikai panziók
Január	2644	19192	69	2065	314	1527	2604
Február	21760	16349	66	1489	66	1291	1765
Március	8868	7074	-	402	32	481	783
Április	-	-	-	-	-	-	-
Május	935	437	.	-	-	137	317
Június	8803	4758	73	1160	85	849	1764
Július	39567	31318	160	2207	320	1388	2422
Augusztus	59618	46274	210	3394	333	2203	4716
Szeptember	50936	42624	105	1910	147	1556	3271
Október	42570	35316	48	2418	55	1652	2700
November	23970	17564	47	1126	35	1593	2734
December	14939	8494	72	781	96	2061	2881
ÖSSZ	298410	229400	850	16952	1483	14738	25957

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

4. táblázat: Kovászna megyei vendégéjszakák száma 2020-ban, 2019-hez viszonyítva

2019	603465
2020	298410
DIF 2020/2019 %	- 50.55

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

Az adatokból kiderül, hogy 2020-ban Kovászna megyében 78654 turistát regisztráltak, amelyből a legtöbben (50153) a szállodákat, valamint az agroturisztikai panziókat (13832) részesítették előnyben. A legtöbb vendég a július – október időszakban érkezett, de magas számmal érkeztek január és februárban is a megyébe.

Kovászna megyei vendégéjszakák 2020-ban

A vendégéjszakák, vagy éjszakai tartózkodás az adott szálláson, amelyet a hivatalos check-in időponttól check-outig számolnak, még akkor is, ha a tényleges tartózkodási idő rövidebb, mint az említett időtartam.

Vendégéjszakák száma = \sum (az adott szálláshelyen tartózkodó vendégek száma * vendégek által eltöltött éjszakák száma).

A nettó szálláskihasználtsági ráta kifejezi a használatban lévő szálláskapacitás és a turisták által egy adott időszakban ténylegesen igénybe vett szálláskapacitás közötti kapcsolatot. Ezt úgy számítják ki, hogy a vendégéjszakák teljes számát viszonyítják az adott időszakban használt turistaszállás-kapacitáshoz.

A lenti táblázatból láthatjuk, hogy 2020-ban 298410 vendégéjszakát töltöttek el a turisták Kovászna megyében (belföldi és külföldi turisták közösen). Augusztusban volt a legkiemelkedőbb ez a szám, 59618.

5. táblázat: Kovászna megyébe érkező turisták száma 2021-ben, havi bontásban, szálláshely típusa szerint

Hónap	Megye összesen	Szállodák	Motelek	Villák	Menedék házak	Panziók	Agroturisztikai panziók
Január	8816	5571	30	367	79	782	1613
Február	9208	5629	41	795	53	701	1650
Március	7709	4838	62	409	36	556	1457
Április	8824	6145	47	492	25	395	1384
Május	10063	6481	60	547	28	729	1699
Június	10778	6877	92	764	20	831	1528
Július	15413	8689	156	901	448	1096	2490
Augusztus	18045	10236	152	904	50	1315	3672
Szeptember	13754	8433	51	729	52	1155	2533
Október	11159	7255	53	675	34	908	1957
November	8197	5554	57	320	48	789	1208
December	8578	5291	61	517	29	87	1448
ÖSSZ	130544	80999	862	7420	902	10127	22639

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

6. táblázat: Kovászna megyébe érkező vendégek száma 2021-ben, 2020-hoz viszonyítva

2020	78654
2021	1130544
DIF 2020/2021 %	+ 65.97

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

A megyei önkormányzat által elindított Visit Covasna Safe Place – noha inkább egy kommunikációs – kampány volt, a figyelmet Háromszék felé fordította, és kimondható, hogy elérte a célját. Pozitív hatással volt a helyi turizmusra és hozzájárult, hogy a térség több turistát vonzzon. A pandémia miatt nehéz év volt a megye turizmusa számára, de Kovászna megye kevésbé volt érintett, mint a más megyék, és ez annak volt köszönhető, hogy a turisták inkább a bel-földi turizmust választották szabadságuk, illetve a hétvégeik eltöltésének helyeiként, többnyire elzártabb, kevésbé zsúfolt, kisebb szállodákat és panziókat keresve, Kovászna megye pedig beillett ebbe a tendenciába.

Ha a 2020-as évet figyeljük¹⁸, az előző évhez viszonyítva, a vendégek érkezésének száma 42,39%-kal, a vendégéjszakák száma 50,55%-kal esett vissza. A számokat tekintve Kovászna megye az élen maradt, hiszen 14-15%-kal meghaladta az országos átlagot.

A Kovászna Megye Turizmusáért Egyesület mérései szerint a bizonyítványt megkapó vállalkozók pozitívan értékelték a kezdeményezést, több szállásadó egység használta a tanúsítványát a saját marketingkampányában. A szállásadók saját bevallása szerint 56%-uk állította, hogy a tanúsítvány pozitívan hozzájárul a foglalásokhoz, 28%-uk szerint semlegesén járult hozzá, 16%-uk pedig

7. táblázat: Kovászna megyei vendégéjszakák 2021-ben, havi bontásban, szálláshely típusa szerint

Hónap	Megye összesen	Szállodák	Motelek	Villák	Menedék házak	Panziók	Agroturisztikai panziók
Január	19620	12528	30	699	212	1786	3451
Február	22013	14353	45	1530	121	2067	3113
Március	19818	13255	64	985	85	1783	2933
Április	28772	23163	52	1309	50	905	2412
Május	38950	30648	86	1710	53	2690	2764
Június	46311	35340	97	3035	38	3014	3093
Július	65047	48673	210	3794	1244	2860	41216
Augusztus	71836	55169	228	3980	239	3207	5726
Szeptember	55511	43619	61	2918	168	2716	4607
Október	45695	36679	140	2242	46	2451	3539
November	29776	23667	59	755	104	1807	2845
December	23270	15549	76	1453	81	2263	2952
ÖSSZ	466619	351643	1148	24410	2441	227549	41651

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

8. táblázat: Kovászna megyei vendégéjszakák száma 2021-ben, 2020-hoz viszonyítva

2020	298410
2021	466619
DIF 2020/2021 %	+ 56.37

Forrás: Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) Klaszter adatai

még nem tudta, hogy milyen hatása volt a foglalásokra. Ahogyan a fenti táblázatokból is látszik, fokozatosan növekedett a turista-forgalom, több szállásadó egység teljes befogadóképességgel működhetett, valamint Kovászna megye közkedvelt úticéllá vált a belföldi turisták számára.

Ha a 2021-es év adatait¹⁹ elemezzük az előző évhez viszonyítva, a vendégek érkezésénél egyértelmű javulásokat tapasztalhatunk, a megyébe érkező vendégek száma 65.97%-kal, a vendégéjszakák száma 56.37%-kal nőtt az előző évhez viszonyítva. Az adatokból láthatjuk, hogy a vendégéjszakák száma a nyári hónapokban (június, július, augusztus, valamint

szeptember) a legmagasabb, amikor a legtöbb turista érkezett a megyébe. Mindkét adatot tekintve az augusztus volt a kiemelkedő Háromszék turizmusa szempontjából. Ami a foglaltsági rátát illeti, Kovászna megye az előző évekhez képest is élen maradt, közel 10%-kal meghaladva az országos átlagot, a kapacitáskihasználtság augusztusban 54.3%- volt a megyében és 49.1% országos átlagban.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány áttekintést nyújt a koronavírus-járvány nyomán bekövetkezett válságra, kitérve a turizmusban okozott problémákra. A

COVID-19-járvány nagyságrendileg átszervezte a turisztikai beágyazottságokat és szokásokat, ám új lehetőségeket is nyújtott a vállalkozások számára. Láthattuk, hogy a rugalmasabb belföldi turizmus jól tudott reagálni az új kihívásokra, szerepe felértékelődött, és a megfelelő lépésekkel, a turisták viselkedési igényeire adott válaszokkal lehetőség volt talpra állítani ezt a szektort.

A kormánynek és a helyi önkormányzatoknak fontos szerepe van a járvány utáni gazdasági felendülésben, így az idegenforgalomban is. Emellett a turizmussal foglalkozó vállalkozások új stratégiákat kell kiépíteni, amelyeket segítségével túlvészlik az időszakot, hiszen a vállalkozások megszüntetése vagy az alkalmazottak elbocsátása pusztító következményekkel járhat az ágazatra és az egész ország gazdaságára nézve.

Az ágazatban tevékenykedőknek gyors lépéseket kell tenniük, reagálva az új helyzetekre, a hatóságoknak támogatniuk kell az idegenforgalmi intézkedéseket. Az állami támogatások hozzájárulhatnak a turizmus megerősödéséhez, ugyanakkor a szakemberek által javasolt előírások betartása biztonságot ad, és ezek jelentik a legrövidebb utat a válságból való kilábaláshoz.

Amint az a tanulmányból kiderül, Kovászna megye jól reagált az új helyzetre, gyors és megfelelő lépéseket tett ahhoz, hogy a lezárások után újraindíthassa a turizmust, láthatóvá tegye Háromszéket a belföldi turisták számára, és ezen intézkedések pozitívan is hatottak a háromszéki turizmusra. A Visit Covasna Safe Place kampány beváltotta a hozzá fűzött reményeket, sikerült feléleszteni a turizmust és az országos átlag fölötti eredményeket elérni.

JEGYZETEK

- ¹ Eurostat, Over 13 million people employed on tourism in EU, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-new/-/EDN-20190306-1>
- ² Statista, Coronavirus: impact on the tourism industry worldwide <https://www.statista.com/study/70298/coronavirus-impact-on-the-tourism-industry>
- ³ Csődbe menekült a FlyBe brit légitársaság [- kult-a-flybe-brit-legitarsasag
 - ⁴ SAS signs a SEK 3.3 billion state aid deal <https://www.aviationnews-online.com/finance/sas-signs-asek-3-3-billion-state-aid-deal/>
 - ⁵ Singapore Airlines gets \\$13bn lifeline as airlines beg for help <https://www.aljazeera.com/economy/2020/3/27/singapore-airlines-gets-13bn-lifeline-as-airlines-beg-for-help>
 - ⁶ German Holiday Firm TUI Said to Near \\$2 Billion in State Aid
 - ⁷ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-26/german-tour-operator-tui-said-to-near-2-billion-in-state-aid>
 - ⁸ <https://econ.ubbcluj.ro/coronavirus/>
 - ⁹ 2020 szeptember 13-i adat, mikor az aktív esetszám 56307 volt.
 - ¹⁰ <https://econ.ubbcluj.ro/coronavirus/>
 - ¹¹ A Romániai Statisztikai Hivatal jelentése.
 - ¹² A Román Statisztikai Hivatal adatai
 - ¹³ „Hosszú bezártság után a természetközeli élményeket keressük” – Hogyan lábalhat ki a turizmus a koronavírusválságból? \[https://corvinusonline.blog.hu/2020/07/13/_hosszu_bezartsag_utan_a_termeszetkozeli_elmenyeket_keressuk_hogyan_labalhat_ki_a_turizmus_a_koronav\]\(https://corvinusonline.blog.hu/2020/07/13/_hosszu_bezartsag_utan_a_termeszetkozeli_elmenyeket_keressuk_hogyan_labalhat_ki_a_turizmus_a_koronav\)
 - ¹⁴ Székelyföldi turizmus 2.0 <https://turizmus.com/desztinaciok/szekelyfoldi-turizmus-20-1162498>
 - ¹⁵ Az egyesület alapszabályzata \[https://www.kvmt.ro/_f/Kozlemeny_kepek/2020/junius/Statut.PDF\]\(https://www.kvmt.ro/_f/Kozlemeny_kepek/2020/junius/Statut.PDF\)
 - ¹⁶ Gazdag épített örökség <https://visitcovasna.com/hu/places/kuriak-foldje-txgcu-jh38wunw>
 - ¹⁷ Több száz természetes ásványvízforrás <https://visitcovasna.com/hu/places/haromszek-a-borviznagyhatalom-2pcjfwyorej-g>
 - ¹⁸ „Biztonságos hely” tanúsítvány birtokában várják a turistákat Háromszékre <https://slagerradio.ro/2020/06/08/biztonsagos-hely-tanositvany-birtokaban-varjak-a-turistakat-haromszekre/>
 - ¹⁹ Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment \(TDM\) Klaszter adatai
 - ²⁰ Székelyföldi Turisztikai Desztináció Menedzsment \(TDM\) Klaszter adatai](https://hu.euronews.com/2020/03/05/csodbe-mene-

</div>
<div data-bbox=)

FELHASZNÁLT IRODALOM

Árva László – Várhelyi Tamás (2020): Elmozdulás a minőségi turizmus felé. A fenntarthatóság a turizmusban a koronavírusjárvány után, *Polgári Szemle*, 16 évfolyam, 1-3 szám, 2020

- Baba, Cristina-Andrada – Stancioiu, Aurelia-Felicia – Gabor, Manuela Rozalia – Alexe, Florin-Alexandru – Oltean, Flavia Dana – Dinu, Alexandra Cristina (2020): Considerations regarding the effects of COVID-19 on the tourism market, *Theoretical and Applied Economics*, Volume XXVII, 2020
- Bomey, Nathan (2020): *Marriott to furlough tens of thousands of workers as coronavirus batters hotel industry*, USA Today <https://eu.usatoday.com/story/money/2020/03/17/marriott-furloughs-layoffs-coronavirus-covid-19/5068070002/> (2022 január 16)
- Bortosz, Korinth (2022): *Implications of Covid-19 on tourism sector in Poland: Its current state and perspectives for the future*, *Tourism Recreation Research* Volume 47, 2022 - Issue 5-6, p. 636-640
- Brown, Annie – Ahmad, Sacha – Beck, Charles – Nguyen-Van-Tam, Jonathan (2016): The roles of transportation and transportation hubs in the propagation of influenza and coronaviruses: A systematic review. *Journal of Travel Medicine*, Volume 23, Issue 1, 2016, p. 1-7
- Burke, Frederick M. Jr (2006): *Globalization and disasters: Issues of public health, state capacity and political action*. *Journal of International Affairs*, 2006
- Cordemeyer, Margaret – Papathanassis, Alexis (2011): *Safety perceptions in the cruise sector: A grounded theory approach*. In P.Gibson, A.Papathanassis, & P.Milde (Eds.) *Cruise sector challenges*, Gabler Verlag, 2021 p. 127-145
- Csapó János – Töröcsik Mária (2019): *Turizmus és biztonság: a magyar lakosság utazási szokásaihoz köthető biztonsággal kapcsolatos attitűdök reprezentatív vizsgálata*, *Turizmus* bulletin, 2019
- Fotiadis, Anestis – Polyzos, Stathis – Huan, Tzung-Cheng T.C (2020): The good, the bad and the ugly on COVID-19 tourism recovery, *Annals of Tourism Research*, 2020
- Gössling, Stefan (2020): Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, 2020
- Higgins-Desboilles, Freya (2020): The „war over tourism”: challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*, 2020 <https://www.nytimes.com/2020/06/18/business/corporate-bankruptcy-coronavirus.html?smid=tw-share> <https://www.research.ox.ac.uk/Article/2020-04-07-the-economic-impact-of-covid-19>
- Jiang, Yawei – Ritchie, Brent. W (2017): Disaster collaboration in tourism: Motives, impediments and success factors. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, Volume 31, p. 70 - 82
- Joseph, Amankwah – Amoaha, Zaheer Khanb – Geoffrey, Wood (2021): *COVID-19 and business failures: The paradoxes of experience, scale, and scope for theory and practice*, *European Management Journal*, Volume 39, Issue 2, 2021, p. 179-184
- Mallapaty, Smriti (2020) *What the cruise-ship outbreaks reveal about COVID-19*. *Nature*, vol. 580 (7801), p 18-18.
- Maria, Nicola – Zaid, Alsafi – Catrin, Sohrabi – Ahmed, Kerwan – Ahmed, Al-Jabir – Christos Iosifidis – Maliha Agha – Riaz Agha, (2020): *The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review*, *International Journal of Surgery* this link is disabled, 2020, 78, pp. 185–193
- Marinko, Škare – Domingo, Riberio Soriano – Małgorzata, Porada-Rochon (2021): *Impact of COVID-19 on the travel and tourism industry*, *Technological Forecasting and Social Change*, Volume Change163, 2021, 120469
- McKercher, Bob – Chon, Kaye (2004): *The over-reaction to SARS and the collapse of Asian tourism*. *Annals of Tourism Research*, Volume 31, Issue 3, 2004, p. 716-719
- Michelle, Griffin – Catrin, Sohrabi – Zaid, Alsafi – Maria, Nicola – Ahmed, Kerwan – Ginimol, Mathew – Riaz, Agha (2021): *Preparing for COVID-19 exit strategies*, *Annals of Medicine and Surgery*, 2021, 61, pp. 88–92
- Peeri, Noah. C. – Shrestha, Nistha, – Rahman, M. Siddikur et al. (2020): *The SARS, MERS and novel coronavirus (COVID-19) epidemics, the newest and biggest global health threats: what lessons have we learned?* *International Journal of Epidemiology*, 49 (3) (2020), p. 717-726
- Radulescu, Carmen Valentina – Ladaru, Georgiana-Raluca – Burlacu, Sorin Costantin Florentina Ioanăș Corina Ioanăș – Petre, Ionut Laurentiu (2021): *Impact of the COVID-19 Pandemic on the Romanian Labor Market*, *Sustainability* (Switzerland) this link is disabled, 2021, 13(1), pp. 1–23, 271
- Raffay Zoltán (2020): *A COVID-19 járvány hatása a turisták fogyasztói magatartásának változására*, Pécsi Tudományegyetem, Közigazgatástudományi Kar, 2020
- Shretta, Rima (2020): *The Economic Impact of COVID-19*. Retrieved from Centre for Tropical Medicine and Global Health, Nuffield Department of Medicine, University of Oxford Website.
- Uzzoli Annamária – Koós Bálint – Kovács Sándor Zolt – Páger Balázs (2021): *Az új koronavírus-járvány társadalmi-gazdasági hatásai és ezek területi következményei*, *Területi Statisztika*, 61(3), 2021, p.291–319
- Varga Gergely (2020): A koronavírus hatása a nemzetközi hatalmi rendre, *Külgügyi Szemle*, Volume 19 (2), 2020, p. 58-75

- Walsh, M.W.(2020): *A tidal wave of bankruptcies is coming*. New York Times, June 18, 2020 <https://www.nytimes.com/2020/06/18/business/corporate-bankruptcy-coronavirus.html> (2022. január 16)
- Wu, T. Joseph – Leung, Kathy – Leung, M. Gabriel (2020): *Nowcasting and forecasting the potential domestic and international spread of the 2019-nCoV outbreak originating in Wuhan, China: a modelling study*, The Lancet, 395 (10225) (2020), p. 689-697
- Yeh, Shih-Shuo (2020): *Tourism recovery strategy against COVID-19 pandemic*, Tourism Recreation Research, 2020
- Žižek, Slavoj (2020): *Pandemic: Covid-19 shakes the world*, OR Books, 2020, p. 5-8